

КОРЕЛАЦИЈА РОМАНА ИГОРА КОЛАРОВА АИИ И ЕМА И ИСТОИМЕНОГ ФИЛМА

Ајсџиракџи: Циљ рада је да укаже на значај корелације филмске уметности и романа у наставном процесу на примеру књижевног дела Игора Коларова *АиИ* и *Ема*. По новом програму наставе овај роман се интерпретира у петом разреду основне школе. Указаће се на значај повезивања ова два вида уметности, као и на стваралачки приступ обради романа – повезивањем ова два медија, што доводи до лакшег разумевања књижевног дела, применом принципа очигледности у настави.

Предмет рада јесте корелација две врсте уметности – филма као наставног средства и књижевног дела, као и развијање естетичке, дигиталне, читалачке и компетенције за учење код ученика. Корелацијом књижевности и филмске уметности осавремењује се наставни приступ, богате се ученичка сазнања и проширују когнитивне могућности сваког ученика. Показаће се да је, поред читања романа, екранизовани роман *АиИ* и *Ема* допринео богаћењу ученичког искуства, развијању вештина, ставова, уверења, те је неизоставно у наставном процесу корелисати роман и филм.

Кључне речи: корелација, роман *АиИ* и *Ема*, стваралачки приступ, филм.

1. УВОД

Човек је од праисторије окружен уметношћу. Почео је цртежима у пећини, украшавањем оруђа, делатностима везаним за рад, да би у савременом добу стигао до *леје уметности*. Овај термин први је употребио Шарл Бате, обухватајући њиме и поезију, док је филмску, седму уметност, окарактерисао први филмски теоретичар Рикото Канудо¹.

Уметност ради уметности, уметност која оставља утисак на гледаоца, прати сваку културу, везана је за пропаганду и за човеков живот у целини. Ствараоцу пружа осећај могућности да своју уметност вешто изрази. Уметност око нас примамо несвесно, али се и свесно њом бавимо када је

¹ <https://sr.wikipedia.org/wiki/>

реч о читању, креативном стварању, изражавању емоција. Уметност делује на посматрача тако што код њега побуђује размишљања, развија ставове, подстиче доношење одлука, истиче значај и доживљај лепоте. Без различитих видова уметности човеков живот би био осиромашен и мање подстицајан. Уметност подстиче размишљања, размену мишљења, те отуда и постоје критичари уметности који сагледавају лепоту, сврху и циљ појединог уметничког дела. У уметничком стварању неизоставно је повезати уметност лепе речи са осталим видовима уметности, јер на тај начин књижевност још више оплемењује читаоца и развија осећај запажања и синтетизовања. Књижевност је и наука, према теоретичарима који у науку о књижевности убрајају њена три аспекта: теорију, критику и историју.

У овом раду ће бити представљен значај повезивања два вида уметности у наставном процесу – књижевности и филма, ради лакшег разумевања књижевног дела, применом принципа очигледности у настави.

2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ

2.1. Корелација и уметност

Корелација се детерминише као „узајамност, повезаност или зависност, односно чињеница да су две ствари или варијабле тако повезане да је промена у једној праћена одговарајућим или паралелним променама у другој” (Мркаљ 2010: 48). Ауторка наводи да се корелација „устоставља и између оријентационих циљева наставе и стратегије учења” (Мркаљ 2010: 48), што ће се показати на примеру књижевног дела. Овде је реч о узајамној вези филмске уметности и књижевности, као и развоју „стратегија усвајања знања”, како наводи Мркаљ, а то су: „како потражити и пронаћи информацију, организовати одговор, планирати, обликовати, визуелизовати одговоре различитог типа, препознати, разумети...” (Мркаљ 2010: 48). Филм се у настави користи као наставно средство или предмет проучавања и анализе. Он може да подстакне ученике на читање књижевног дела, или да се након обраде дела дискутује о разлици између филма и дела. Очигледним наставним средствима, у која спада и филм, код ученика се развијају знања која се односе на проналажење информација, поређење и закључивање.

Употреба дигиталних филмова у настави треба да има следеће циљеве.

- „Повећање мотивације ученика за учење и развијање интересовања за наставу приказивањем филмова прилагођених теми часа, предзнању, интересовањима и узрасту ученика. Приказивањем дигиталног

мултимедијалног филма истовремено се омогућава лако усвајање изложених теза за ученике са различитим стиловима учења.

- Подстицање ученика да уочава, запажа, разуме, уочава односе и ситуације које су видео репродуковане на филму (препознавање и анализа ситуације).
- Подстицање ученика да усвоји и користи податке и принципе који су му изложени. Повезивање наставних тема са реалним ситуацијама приказивањем пажљиво одабраних филмова (контекстуализација знања).
- Подстицање ученика да вреднују, критикују и изнесу свој суд о ономе што виде на филму (формирање сопственог мишљења, аргументација и дискусија).
- Развијање маште и интересовања код ученика; ученик се подстиче га да процењује, класификује, предвиђа и претпоставља (развијање критичког и апстрактног мишљења).
- Оспособљавање ученика да реформулише, резимира и синтетизује са знања добијена гледањем филма. Оспособљавање ученика да самостално гради и примени своја знања на основу филма, нпр. кроз самосталне филмске пројекте” (Раковић 2013).

Већина књижевних дела оставља свој траг и кроз друге видове уметности, било да је реч о сликарству, драми и филму који је „уметност многоструких односа” (Гиндл-Татарова 2017: 23). Ауторка истиче да филм „користи средства осталих уметности”, да „произлази из њих”, али и да „стоји паралелно са њима” (Гиндл-Татарова 2017: 23).

Канадски филозоф и теоретичар медија Маршал Меклуан сматра да медији проузрокују „трајне и дубоке промене у човеку и његовом односу са другима” (Попадић и др. 2017: 38). Меклуан истиче три типа комуникације који су значајни. То су усмена, писана и електронска. У раду ће бити речи о споју писане и електронске.

Филмском ствараоцу је тешко да у свом делу, као и у сваком уметничком делу, не остави свој лични печат. Он произлази из несвесног дела аутора, било да је реч о теми коју приказује, или о најобичнијој поставци угла камере, на пример. Тај лични печат дао је и Милутин Петровић у свом филму *Аџи* и *Ема*.

2.2. Роман *Аџи* и *Ема* Игора Коларова² и филм Милутина Петровића³

Роман *Аџи* и *Ема* Игора Коларова од 2018/2019. године део је наставних програма за пети разред. Невелик роман, кратких реченица, „неретко цитатним” (Кљајић 2013: 557), постаје омиљени роман за читање ученика основношколског узраста. У овоме предњачи његова (не)обимност, тематика блиска данашњој деци – тематика „усамљеног детета” (Вељковић Мекић 2018: 117). Детета које живи свој живот док родитељи, како каже Аџи у роману, стално некуда јуре. Наташа Кљајић пореди Коларовљев роман са Егзиперијевим *Малим Принцом* јер „иако смештени у свет деце, они се на ново, искуством животним, рашчитавају на нови, другачији, обично дубљи и болнији начин” (Кљајић 2013: 557). Она истиче да овај и слични романи постају „књиге-филозофеме о детињству и необичном, вредне и дубоке за све генерације читача” (Кљајић 2013: 557).

Мотив пријатељства, усамљености, одрастања, али и запитаности да ли је Ема стварни или измишљени лик усамљеног дечака, прожима овај роман који је потпуна супротност романима „о ђачким дружинама доминантним у ђачкој лектири. Жеља за пријатељством, племенита, топла и испуњујућа, и даље је ту, али у помереном дружењу са старијим, другачијим или непостојећим другом/друговима” (Кљајић 2013: 563–564).

Филмска уметност се базира на „подражавању стварности” (Гиндл-Татарова 2017: 22), у блиској је вези са уметношћу и, како каже Гиндл-Татарова, „заснована је на споју специфичне технике с креативном идејом” (Гиндл-Татарова 2017: 22), што се види у именованом филму. Корелација књижевности и филмске уметности односи се на везу ове две категорије и њихов одраз на читаоца, односно гледаоца. Неки критичари филма оштро осуђују овај

² Игор Коларов (1973–2017) један је од најзначајнијих домаћих писаца за децу и младе. Објавио је књиге за децу: *Хионијине њриче* (песме и приче, 2000); *Аџи* и *Ема* (роман, 2002; награда „Политикин Забавник”); *Приче о скоро свему* (приче, 2005; награда „Невен”), *Кућа хиљаду маски* (роман, 2006; награда „Политикин Забавник”, награда „Сима Цуцић”, награда „Мали Принц” за најбољу дечју књигу у региону) и друге. Поред наведених, добио је и награду Змајевих дечјих игара (2006) за изузетан стваралачки допринос савременом изразу у књижевности за младе, као и Златну значку Културно-просветне заједнице Србије (2009) за стваралачки допринос ширењу културе. (https://www.laguna.rs/a1259_autor_igor_kolarov_laguna.html).

³ Филм је настао 2007. године. Режија и сценарио Милутин Петровић. Трајање филма – 86 минута. Улоге: Стефан Лазаревић, Милена Дравић, Ана Софреновић, Драган Мићановић, Никола Ђуричко, Лена Богдановић, Борис Миливојевић, Слободан Нинковић... Интернет оцена филма 7/10 (<https://mojtv.net/film/37798/agi-i-ema.aspx>).

филм за децу. Данко Јешић⁴ истиче да „филм отвара приказ дечака који у руци држи светлећу куглу и све време асоцира на почетак класичног хорора [...] Мотив крвавоцрвене светлеће кугле се често понавља током филма, без икаквог објашњења [...] Сви изгледају као са краја осамдесетих година прошлог века, мада се из саме радње не наслућује да је прича измештена у времену” (Јешић 2007). Аутор даље истиче да „филм додатно оптерећује наратор, односно Аги, који покушава да објасни оно што се у филму дешава”. Аутор критикује лоше дијалоге, као и неверљиве специјалне ефекте. „Музика⁵, углавном камерна, делује помпезно и подсећа на музику са старих рингишпила” (Јешић 2007). После 25 година ово је први филм за децу на нашим просторима и то му даје вредност. Писац Верољуб Вукашиновић каже да је „роман за децу и одрасле дирљива прича о усамљености једног дечака који из перспективе дечјег света разобличава сурову отуђеност света одраслих” (Вукашиновић), што се приказује и у филму.

У поговору романа налазимо објашњење да се и сам аутор појављује два пута у филму: „у сцени родитељског састанка и као воштана фигура Алфреда Хичкока [...] То је онај лични печат аутора филма о којем је било речи. У једној сцени романа може се видети књига прича за децу Игора Коларова *Приче о скоро свему*. Воштана фигура Џингис-кана у музеју⁶ заправо је направљена фигура прослављеног српског кошаркаша Саше Ђођевића” (Коларов 2017: 141).

Упркос подељеним коментарима критичара, на часовима интерпретације ученици петог разреда жељно ишчекују гледање филма и закључују о различитим елементима присутним у филму, у односу на роман: закључују да у роману нема детаља када Аги упеца брод; да нема кристалне кугле; да у сцени када Ема тера дечаке који вређају Агија – није обучена као у роману. Износе и своје импресије замишљеног и приказаног: другачије су

⁴ Рођен је у Београду 1970. године. Од 1991. ради професионално као новинар. Био је уредник информативног програма Радио Индекса. Као уредник и сарадник радио је за готово све релевантне домаће медије, штампане и електронске. Био је главни и одговорни уредник филмског магазина *Mc Guffin* и *лајфстајл* магазина *Lice/Dolce Vita*. Активан као филмски критичар, учествовао је у раду више домаћих и међународних филмских жирија. Његови радови о теорији и естетици филма налазе се у многим домаћим и страним зборницима. Писао је и филмске сценарије, позоришне комаде, као и више десетина радио-драма. Неки од његових текстова емитовани су и у термину култне емисије *Индексно радио-йозоришје*. Превео је више књига за децу и одрасле са енглеског језика. Од 2005. ради као уредник у издавачкој кући ИПС. До сада су му објављене следеће књиге: *Филм и стјриј* (Плато), *Она стјвар* (Плато), *Филм и стјриј 2* (Плато). (<https://www.knjizara.com/Danko-Jesic-o15800>).

⁵ Музику за филм је компоновао И. Тасовац.

⁶ Снимано је у згради Народне скупштине.

замишљали Ему, Зачарани замак... Запазили су да се у роману не даје Агијев физички изглед, док је у филму плавокоси дечак; да у филму ујак није ћелав, већ стално мења одећу (стил) и фризуру.

Све ово не умањује ученичку импресију, подстицање на закључивање, поређење, вредновање и дискусију, што су, како је речено, неки од циљева примене филма у настави.

2.3. Наставно проучавање романа и корелација са филмом

Електронски медији су све више заступљени у савременом друштву, па је пожељно и наставни процес обогатити јер „покретна слика је несводива на писану нарацију. Слика се не може на једнозначан начин описати речима нити опис може бити исцрпан” (Попадић и др. 2017: 40). Како наводе аутори, у филму „влада доминација аудио-визуелних елемената над текстом”.

У раду са ученицима, након гледања филма, може се применити метода као асоцијација на осећања, да се од ученика тражи да наведу сцену из филма; I.N.S.E.R.T. метода као *метода рефлексije* након погледаног филма. Уз знакове ученици наводе + (шта је за њих у филму било позитивно); – (шта је негативно); ! (у зависности од филма, нпр. шта им је било ново или шта је најснажније деловало на њих); ? (постављање питања) (видети у Табели 1. (Попадић и др. 2017: 56)).

Табела 1: I.N.S.E.R.T.

+	–
?	!

Ово су неки од начина рада након гледања филма, а у сврху развоја мишљења, запажања, изношења ставова, дискутовања и слично.

2.3.1. Припрема за час⁷ – основни методички елементи

⁷ Табеларни образац/форма прилагођене припреме је са онлајн семинара „Интегративни приступ обради граматичких садржаја у млађим разредима основне школе”, ОКЦ Бор, 10. 12 – 7. 1. 2018, <http://okc.rs/>.

Припрема је послата на Конкурс Друштва за српски језик за најбољу методичку припрему децембра 2018.

ПРИПРЕМА ЗА ЧАС	
Амбијент	Окружење у ученичкој блиској средини – учионица и библиотека (школско окружење)
Наставна тема јединица	Игор Коларов, Аги и Ема
Интегрисани садржаји	Филмска уметност
Тип часа	Обрада
Циљ часова	Циљ обраде домаће лектире је развијање читалачких компетенција, али и подстицање имагинације, естетско доживљавање и критичко мишљење.
Образовни циљеви	Оспособљавање ученика за разумевање и тумачење романа, подстицање на самостално читање, доживљавање и тумачење дела. Уочавање значаја правилног изражавања, као и аргументованог излагања у прилог некој тези.
Функционални циљеви	Оспособљавање ученика за примену стечених знања и за самосталан рад. Навикавање ученика на рад у групи. Развијање моћи запажања, анализирања и закључивања. Неговање језичке културе ученика. Стварање читалачких навика.
Васпитни циљеви	Развијање истраживачког духа ученика. Формирање позитивних моралних и духовних вредности. Неговање љубави према матерњем језику.
Наставне методе	Монолошка, дијалoшка, истраживачка, демонстративна, текстуална
Наставни облици	Индивидуални, групни, фронтални, рад у пару
Материјали и наставна средства	Наставни листићи, филм, лектира
Време	2 + 2 школска часа за обраду и часови за читање (5 часова)

<p>Образовни стандарди</p>	<p>CJ.1.1.5. Проналази и издваја основне информације из текста према задатим критеријумима</p> <p>CJ.1.2.8. Примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима</p> <p>CJ. 1.4.1. Разуме текст који чита наглас и у себи</p> <p>CJ.1.4.3. Разликује основне књижевне родове: лирику, епику, драму</p> <p>CJ.1.4.7. Уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик...</p> <p>CJ.1.2.3. Саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст</p> <p>CJ.2.1.1. Чита користећи различите стратегије; читање с оловком у руци</p> <p>CJ.2.2.1. Саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је јединствен, кохерентан и унутар себе повезан</p> <p>CJ.2.2.5. Зна правописну норму и примењује је у већини случајева</p> <p>CJ.2.4.8. Уочава разлику између препричавања и анализе дела</p> <p>CJ.2.4.9. Уме да води дневник о прочитаним књигама</p> <p>CJ.3.1.3. Издваја аргументе у прилог некој тези</p> <p>CJ.3.4.7. Изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже</p>
<p>Исходи</p>	<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – чита са разумевањем; – опише свој доживљај дела; – уверљиво и реалистично исприча доживљај из романа користећи наратију, дескрипцију и дијалог; – развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива из дела; – аргументовано износи свој став о прочитаном; – илуструје особине ликова примерима из романа; – вреднује поступке ликова; – упоређује књижевно и филмско дело; – доследно примењује правописну норму; – зна да комуницира у групи; – приказује свој рад и рад одељења објашњавајући кораке у раду; – процењује и вреднује свој допринос и допринос других учесника у раду, као и продукте рада.
<p>Међупредметне компетенције</p>	<p>Компетенција за учење, решавање проблема, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, вршњачка едукација, читалачке компетенције</p>

Ток часова

Временска артикулација часова:

1. Часови читања
2. Часови интерпретације – 2 часа
3. Час гледања филма
4. Час синтезе

Ученицима је најављено да ће се обрађивати роман Игора Коларова *Аџи* и *Ема*. С обзиром на то да је реч о новом роману у Програму, ученике благовремено треба подсећати о динамици рада (нпр. план за октобар). У складу са тим, ученицима треба дати истраживачке смернице за читање.

Истраживачки задаци се односе на оно што треба да прате у роману.

- Портрет Аџија.
- Однос Аџија и Еме.
- Шта је необично у роману? Издвојте.
- Пријатељство Аџија и Еме.
- Занимљиви цитати.

Прочитано ученици бележе у Дневник читања, а претходно им је објашњено чему он служи и како се записи уносе, те шта су цитати и како их наводити.

Могуће је да школска библиотека располаже мањим бројем примерака романа (пошто је у питању нови наставни програм) и да наставник примећује да у предвиђеном року ученици неће успети да га прочитају. У складу са тим, примењује методу екстензивног читања⁸. Наиме, ученици једног одељења недељу дана читају роман при крају сваког наставног часа (по 15 минута), са оловком у руци, бележећи одмах у Дневник читања или на папиру (да би код куће преписали у Дневник). Овом динамиком рада могуће је прочитати роман. Овакав начин рада омогућује наставнику да прати динамику читања појединих ученика, да уочава степен разумевања прочитаног, увидом у Дневник и белешке, те да бележи у ученичке портфолије своја запажања о читању сваког ученика. Биће и оних ученика који у оквиру *Недеље читања* неће прочитати роман, те ће читање завршити код куће.

Након наведених припремних читалачких радњи, наставник се са ученицима договара о часу обраде романа.

⁸ О методи екстензивног читања било је речи на 59. републичком семинару – Материјали са 59. републичког зимског семинара 2018; др Јелена Ангеловски, *Метод екстензивног читања у настави српског језика*, <http://drustvosj.fil.bg.ac.rs/?p=6245>.

Обрада романа

С обзиром на то да је рад на обради романа логичан след *Недеље читања*, прво ће се са ученицима разговарати о основним импресијама о прочитаном, о њиховом доживљају романа. Потом ће наставник ученике поделити у шест група.

Свака група је формирана према индивидуалним карактеристикама ученика. Пратећи дотадашњи рад, наставник уочава који ученици брже читају, лакше формулишу реченицу, исказују аргументовано своје тврдње; лепо цртају; закључују. Задаци у 2, 3, и 4. групи су нешто захтевнији у односу на 1, 5. и 6. групу.

Сходно тим карактеристикама, формирају се групе, и то пет група од по 4 до 5 чланова и два пара који ће чинити једну групу.

Следи ученичка анализа романа, а након тога интерпретација резултата рада група.

Називи група проистичу из мотивске структуре романа.

ЗАДАЦИ ЗА ГРУПЕ

1. НЕОБИЧНО

Издвојте необичности у роману. Анализирајте их и објасните на који начин је машта у њима приказана.

2. РОДИТЕЉИ

Наведите што више потврда, цитата из романа, као и препричаних ситуација, које говоре о неразумевању између Агија и његових родитеља.

3. ЕМА И АГИ – ПРИЈАТЕЉСТВО

Опишите како су се Ема и Аги упознали. Наведите притом цитате или препричајте одговарајуће делове романа. Објасните ко је Ема. Како изгледа? Где живи? Како су она и Аги проводили дане? У чему је лепота њиховог пријатељства? Наведите особине Агија и Еме.

4. ЖИВОТ

У роману писац даје занимљиве тврдње о животу. Прокоментаришите их. Изнесите свој став о томе.

5. О РОМАНУ

Наведите неколико биографских појединости о аутору романа. Одредите књижевни род и врсту овог књижевног дела. Шта би била тема романа? Забележите где и када се дешава радња. Сажето препричајте радњу романа. Истакните неколико најважнијих порука.

6. ИЛУСТРАЦИЈА⁹

По својој замисли о прочитаном, нацртајте једну сцену из романа.

Док ученици раде у групи, наставник их обилази, прегледа Дневнике читања, усмерава на размишљање и проналажење аргумената.

Наставник затим, као помоћ групама, дели наставни материјал – цитате, тј. тврдње из романа¹⁰. Након одређеног времена предвиђеног за самостални рад, за проналажење цитата и потврда у роману, ученицима треба понудити решења, у складу са тим како наставник процени да су урадили. Евидентно је да је ученицима петог разреда тешко да уоче већину реченица које носе специфично значење, те им треба помоћи истицањем примера. Потребно је од ученика тражити да у разговору у групи дођу до значења реченица.

ПРИМЕРИ ЦИТАТА

НЕОБИЧНО

„Ако бисте питали Агија, рекао би вам да је једење јагода савршен начин да се избегне једење јабука.” (Коларов 2017: 7)

– Ти немаш флеку на кошуљи.

– Немам?

– Не. Ти имаш кошуљу око флеке.” (Коларов 2017: 54)

– Сваким даном све сам ближе звездама – насмеја се Ема. (Коларов 2017: 81)

„Погледај у свој сат и видећеш да је време савршено...” (Коларов 2017: 61)

„[...] али за мене је данас недеља.” (Коларов 2017: 105)

РОДИТЕЉИ

„Аги је велики дечак. Ако му је нешто потребно, довољно је да затражи.” (Коларов 2017: 19)

ЕМА И АГИ – ПРИЈАТЕЉСТВО

„Аги, погледај нас двоје: ти си дериште, а и ја сам нешто слично. Ако би нам требало допуштење од било кога да ловимо рибу, онда овај свет заиста не би имао смисла!” (Коларов 2017: 43)

⁹ Ову групу ће чинити два пара ученика који ће заједно илустровати једну сцену из романа. Формирајући групу, наставник је уважао индивидуалне карактеристике ученика: ученици који воле и лепо цртају чине један пар, док су други пар ученици који раде диференциране задатке. Они ће, сходно томе колико су прочитали, илустровати.

¹⁰ По угледу на поједине примере из *Припреме за час за 5. разред*, Klett, стр. 436–441, (<http://www.klett.rs/baza-znanja/5561>).

„[...] како си ти? Недостајеш ми. Данас те нисам видео чак три пута.”
(Коларов 2017: 44)

„ДРАГА ЕМА СТОП ПЛАКАО САМ СТОП НЕМОЈ НИКАДА ДА МЕ
ИСПИТУЈЕШ О ТОМЕ СТОП АГИ

ДРАГИ АГИ, ВОЛИМ ТЕ НОН-СТОП! ЕМА” (Коларов 2017: 62–63)

„Када би душа могла да се види кроз микроскоп, имала би лице Еме.”
(Коларов 2017: 84)

„А Ема је Океан.” (Коларов 2017: 90)

„Ема је учила живот заједно са њим.” (Коларов 2017: 90)

„Желео је само једног, јединог пријатеља.” (Коларов 2017: 91)

„Ема је таква – у свему учествује на свој начин. Ко то успе да разуме, тај
је врло близу тога да постане Ема.” (Коларов 2017: 108)

ЖИВОТ

„Све је, дакле, исто само је сваки наредни дан истији од претходног.”
(Коларов 2017: 11)

„Живот је нешто што у почетку не може да се разуме, а касније још
мање.” (Коларов 2017: 24)

„Једина уметност у животу је да се научи да је живот диван и бескрајан,
и да никакви бројеви не могу да га смање.” (Коларов 2017: 58)

„Самоћа је сваки тренутак који се не дешава у лети или на цветју.” (Ко-
ларов 2017: 64)

„Чак и када би знао сва правила на свету о томе како живети, твој живот
би нашао начин да се прелије изван тих оквира и спусти у тебе тајну која га
чини толико лепим!” (Коларов 2017 : 91)

„Зашто толико много људи не зна прави тренутак када треба да преста-
ну да бесмислено журе због најразличитијих глупости и просто ураде неку
ствар која нема везе ни са чим?” (Коларов 2017: 120)

Ученици користе наставни материјал, Дневник читања, роман. Диску-
тују, бележе, закључују. У овој фази рада код ученика су развијани основни,
средњи и напредни нивои размишљања, односно демонстрирања знања и
вештина (по Блуму).

Основни ниво

Ученици описују своја запажања и утиске о прочитаном; дефинишу
основне карактеристике романа; одређују идеје/поруке романа; именују ју-
наке, тему, мотиве.

Средњи ниво

Анализирају однос Агија и Еме, као и однос родитеља према Агију; пореде дате тврдње из романа; особине ликова илуструју одговарајућим деловима романа.

Напредни ниво

Креирају цртеж; повезују са стварним животом уопштене тврдње о животу и пријатељству; приказују поступке јунака и аргументовано их образлажу.

Из овога проистиче и проверљивост исхода часова: читање с разумевањем, опис доживљаја дела, одређен књижевни род и врста; илустроване особине ликова кроз поступке / цитате (потврде из романа); упоређени и вредновани поступци јунака; закључци о порукама романа.

Даљи рад на интерпретацији резултата организује се тако што представници група излажу, али наставник инсистира да у образложењу продукта рада учествује што више ученика, да се у оквиру група ученици договоре о томе ко ће изложити одређене закључке и одговоре, тако да сваки ученик има прилику да се исказе.

У договору са ученицима утврђена су правила излагања, као и вредновање резултата рада (Табела 2).

Табела 2: Вредновање рада група¹¹

Група	Садржај	Презентовање	Оцена
	– Усклађен са захтевом – Прецизан – Јасан	– Уверљиво – Прегледно, јасно и смислено се надовезују активности – Правилан и јасан говор	1 – не задовољава форму 2 – у мањој мери задовољава захтеве 3 – у већој мери задовољава захтеве 4 – потпуно одговара захтевима
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

¹¹ Табела за вредновање је настала по узору на инструмент за праћење и вредновање презентовања ЗУОВ-а (Обука наставника – Програм обуке наставника за реализацију наставе оријентисане ка исходима учења, јун 2018).

Ученици излажу, приказују резултате рада група, вреднују презентовање група, чиме се налазе у двострукој улози: вреднују, односно процењују садржај – да ли су групе одговориле у складу са захтевима, али и вреднују начин излагања својих другара. На овај начин развија се вршњачко учење. Тачније, поступци вредновања су у функцији даљег учења, према *Стандардима квалитетног рада ученика* везаним за област *Насјаве и учења* – као и индикатор 2.4.5. – Ученик уме критички да процени свој напредак и напредак осталих ученика.¹²

Гледање филма

На трећем часу се гледа филм „Аги и Ема” М. Петровића из 2007. године. Филмска уметност константно је присутна у ученичком одрастању, али им је потребно предочити неке основне смернице: шта је посао режисера; шта је сценарио за филм; како и колико филм мора да буде у складу са романом; избор глумаца и слично.

Након краћих усмених смерница датих излагањем наставника и међусобним разговором са ученицима, гледа се филм. Због ограниченог времена, ученици ће погледати одређене делове екранизованог романа, те *на њрескок* погледати филм у целости. Пре гледања филма рећи ће се ученицима да, док гледају, бележе у Дневницима читања разлике између филма и оног што су прочитали. Саопштава им се да ће се на наредном часу водити дискусија о разлици између прочитаног романа и одгледаног филма.

Са ученицима је могуће урадити и анкету о разлици између филма и романа и о томе да ли је и у којој мери филм испунио њихова очекивања.

Четврти час

Последњи час у оквиру рада на роману биће усмерен на ученичку дискусију о разлици између филма и романа, као и на синтезу свега урађеног. Ученици ће у виду одговора на питања, кроз писмену вежбу, синтетизовати резултате рада. Наставник дефинише тему писмене вежбе. Као смернице могу да послуже следећа прилагођена питања¹³:

1. Зашто се Аги разликује од осталих ученика? Он се стално сели, не може да се упоји у нову средину и вршњаци га малтретирају. Објасни због чега се све то дешава.

¹² *Правилник о стандардима квалитетног рада ученика*, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/14/1/reg>.

¹³ *Пријреме за час за 5. разред*, Klett, стр. 436–441, <http://www.klett.rs/baza-znanja/5561>.

2. На који начин се Агијеви родитељи односе према њему и његовом одрастању? Примећујете да стално некуда журе. Како се све то одражава на Агија? Зашто се осећа усамљено?
3. Како је Аги упознао Ему? Где она живи? Опишите како изгледа. Које особине је кресе? Како се она опходи према Агију? Како проводе време заједно? Зашто је Ема Агију пријатељ? Шта он о њој каже? Са чим је пореди?
4. Опишите неке хумористичне (смешне) ситуације кроз које су њих двоје пролазили и како су се забављали. Шта вам је било смешно?
5. Изнесите свој доживљај романа и одгледаног филма. Објасните у чему је разлика.

Ученицима треба скренути пажњу да не препричавају роман, већ да износе доживљаје и догађаје везане за главне јунаке, које ће коментарисати, затим да образложе свој став, да направе паралелу са стварним животом.

Напомена: За ученике који раде диференцирано, кључно је слушање резултата рада група, гледање филма и читање одломка у Читанци. У складу са тим раде писмену вежбу.

1. Један од начина је да се на часу након гледања филма поведе дискусија о разлици у доживљају филма и романа.
2. Може се организовати и подела улога међу ученицима, у паровима, да одглуме неки догађај из романа (по угледу на филм или самостално да осмисле).
3. Још једна продуктивна активност јесте да ученици напишу другачији крај романа и да, у стилу разговора, маштања и шала главних јунака, допишу још 5–7 реченица дијалога Агија и Еме у новом крају у који се Аги доселио, водећи рачуна о карактерима јунака.

Час након обраде

На часу након обраде домаће лектире, ученицима се даје повратна информација о вредновању њихових писмених вежби, као и о раду на претходним часовима. Наставник уписује што формативне оцене – рад у групама, што сумативне оцене у ученичке евиденције (портфолио и Дневник рада).

Са ученицима се своде утисци о раду у претходне две недеље – *Недеља читања* и недеља обраде романа. Ученици уз помоћ емотикона на табли износе свој став о начину рада и постигнутом успеху, опредељујући се за један од понуђена три.

2.3.2. Оправданост наставног приступа

Представљени наставни приступ омогућава ученицима петог разреда да превазиђу читалачку кризу и стекну навику читања ради уживања, с обзиром на то да је реч о роману кратке садржине, а садржајно блиском дечијем свету.

Овај приступ има позитивне ефекте пошто, како истиче Павле Илић, „у групном раду ученика, кратким текстовима и организацији наставног рада на принципу креативне игре, са којом упознавање и читање и обимнијих књижевних дела представља за ученика извор задовољства и нових сазнања” (Илић, Гајић, Маљковић 2008: 133). У складу са наведеним и тврдњом аутора да млађи разреди основне школе „нису захваћени” кризом читања, овакав групни рад се сматра оправданим. Исти аутори наводе да деца свет књижевног дела „прихватају као свој, да га прихватају као игру” и да се кроз свет дела за децу остварују образовни, васпитни и практични задаци, развијају когнитивне способности, али и естетска осећања (Илић, Гајић, Маљковић 2008: 149). Значај стицања „ваљаног читалачког искуства” је у томе што уводи читаоце, како наводе аутори, „у основе изражајног, доживљајног и истраживачког читања” (Илић, Гајић, Маљковић 2008: 150).

3. ЗАКЉУЧАК

Корелацијом књижевности и филмске уметности осавременује се наставни приступ, богате се ученичка сазнања и проширују когнитивне могућности сваког ученика. Роман се у наставном процесу открива кроз другачији приступ, запајају се његове везе са ученичком блиском стварношћу, утиче се на то да „уметност делује на реалност: на реалан живот друштва” (Гиндл-Татарова 2017: 24). Филм постаје „значајан извор уметничке инспирације; ту настаје обострана плодна интеракција са уметничке и с развојне тачке гледишта” (Гиндл-Татарова 2017: 24). Дело подстиче ученике „на делање” (Илић, Гајић, Маљковић 2008: 150), на стварање, креативност (у овом случају, ученички продукт – писмена вежба, драматизација или писање наставка романа).

Књижевност помаже младом читоцу да имагинализује свет који чита, док се филм „ослања на унутрашње сећање гледаоца, које му дозвољава да обогати сопствени доживљај приказаним осећајима и животом ликова на платну, на његову способност да посматра и доживљава ово туђе делање као своје сопствено и да допусти да буде увучен у његово унутрашње, симулирано подражавање” (Гиндл-Татарова 2017: 62).

Док гледају филм, код ученика се јавља саосећање, емпатија према главном јунаку, моћ фикционализације, али и катарза због ситуација кроз које пролази главни јунак. Отуда је екранизован роман *Аџи* и *Ема* дао допринос богаћењу ученичког искуства, развијању вештина, ставова и уверења, те је у наставном процесу неизоставно корелисати роман и филм.

ИЗВОР

Коларов (2017): Igor Kolarov, *Agi i Ema*, Beograd: Laguna.

ЛИТЕРАТУРА

- Вељковић Мекић (2018): Јелена Вељковић Мекић, Ликови у романима за децу Игора Коларова, *Детинство*, XLIV/1, Нови Сад: Међународни центар књижевности за децу Змејеве дечије игре, 116–123.
- Гиндл-Татарова (2017): Zuzana Gindl-Tatarova, *Praktična dramaturgija*, Beograd: Filmski centar Srbije.
- Илић (1997): Павле Илић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси, методика наставе*, Нови Сад: Прометеј.
- Илић, Гајић, Маљковић (2008): Павле Илић, Оливера Гајић, Миланка Маљковић, *Криза читања – комплексан педагошки, културолошки и општегрудни проблем*, Нови Сад – Београд: Градска библиотека Нови Сад – Нова школа Београд.
- Јешић (2007): Danko Ješić, *Agi i Ema, žena koje nema*, https://www.b92.net/kultura/moj_ugao.php?nav_category=389&yuuu=2007&mm=08&nav_id=259263
- Кљајић (2017): Наташа Кљајић, *Поетика (од)необичене самоће у романима Игора Коларова, Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са IV скупа младих филолога Србије*, Књига 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 557–564.
- Марјановић (2009): Воја Марјановић, Дечији читалац између књиге и медија, *Детинство*, XXXV, 3, Нови Сад: Међународни центар књижевности за децу Змејеве дечије игре, 20–23.
- Мркаљ (2010): Зона Мркаљ, Појам корелације у методици наставе, *Методички виђици*, 1/2010, Нови Сад: Филозофски факултет, 47–54.
- Попадић, Радуловић, Станчић, Рајовић, Јоксимовић (2017): Dragan Popadić, Lidija Radulović, Milan Stančić, Vera Rajović, Jelena Joksimović, *Film u nastavi. Priručnik za studente – buduće nastavnike*, Beograd: New Image, <http://moodle2.f.bg.ac.rs/course/view.php?id=31>
- Правилник о стандардима квалитета рада усџанове*, <http://www.pravno-informacioni.sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/14/1/reg>

Припреме за час за 5. разред, Klett, 436–441, <http://www.klett.rs/baza-znanja/5561>

Раковић (2013): Zorica Raković, *Digitalni film u nastavi*, <https://onlineucionica.wordpress.com/2013/11/10/digitalni-film-u-nastavi/>

Станковић-Шошо, Сувајдић (2018): Наташа Станковић-Шошо, Бошко Сувајдић, *Умјетности речи*, Читанка за пети разред основне школе, Београд: Нови Логос.

Вукашиновић: Veroljub Vukašinić, *Agi i Ema*, <https://www.korisnknjiga.com/agi-i-ema-naslov-52520>

Olivera V. Urošev Palalić
Primary school “Žarko Zrenjanin”
Zrenjanin

IGOR KOLAROV’S NOVEL *AGI AND EMA* AND THE MOVIE OF THE SAME NAME – CORRELATION

Summary: The paper deals with the possibility of correlating film and literature in teaching, by using the example of Igor Kolarov’s novel *Agi and Ema*, which is prescribed by the new fifth grade curriculum. This method enables a more creative approach to interpreting literature and develops students’ esthetic, digital, reading and learning competencies. It makes teaching more interesting, enriches students’ knowledge and develops their cognitive skills.

It is concluded that watching the film contributed to enriching students’ experience, developing their skills, attitudes and beliefs, which makes it an indispensable tool in teaching literature.

Keywords: correlation, *Agi and Ema*, creative approach, film.